

POLITICI DE REÎNTOARCERE A CETĂȚENILOR: EXPERIENȚE INTERNATIONALE ȘI REALITĂȚI NAȚIONALE

POLICIES FOR RETURNING CITIZENS: INTERNATIONAL EXPERIENCES AND NATIONAL REALITIES

CZU: 314.745.4

Rodica RUSU,
doctor, conferențiar universitar,
șef Catedră științe politice și relații internaționale,
Academia de Administrare Publică

Anastasia MALAI,
masterandă, Academia de Administrare Publică

SUMMARY

This article explores a subject arising from migratory flows - citizens returning to their home country. The experiences of Poland, Romania, China and Mexico are mentioned. This category of citizens is a challenge for the Republic of Moldova, and a number of policies and instruments are needed to respond to the needs and (re) integration of former migrants. The legislative framework is presented and the actions undertaken are analyzed. At the same time, the problems related to the economic, social and cultural reintegration of the returnees are identified.

Keywords: migration, citizens returned from abroad, development, diaspora, remittances, entrepreneurship, investments.

REZUMAT

Acest articol explorează un subiect apărut în consecința fluxurilor migraționale - cetățenii reîntorși în țara de origine. Este abordată experiența Poloniei, României, Chinei și Mexicului în această privință. Această categorie de cetățeni reprezintă pentru Republica Moldova o provocare, fiind necesară o serie de politici și instrumente pentru a răspunde nevoilor și (re)integrării foștilor migranți. Este prezentat cadrul legislativ și sunt analizate acțiunile întreprinse. Totodată, sunt identificate problemele ce țin de reintegrarea economică, socială și culturală a cetățenilor reîntorși.

Cuvinte-cheie: migrație, cetățeni reîntorși de peste hotare, dezvoltare, diasporă, remitențe, antreprenoriat, investiții.

Procesele imigraționale au devenit de o importanță geostrategică pentru mai multe țări, care s-au confruntat nu doar cu efectele pozitive, ci și cu aspectele negative ale mișcărilor popoarelor. O îngrijorare majoră a guvernelor și societății mai multor țări o provoacă consecințele negative ale migrației în masă și, în primul rând,

este vorba despre capacitatea și tendința migranților din lumea a treia de a nu se adapta și integra și pericolul de a se închide în parametrii propriei culturi etnice și religioase, precum și pericolul de a substitui cu imigranți etniile băștinașe.

În literatura de specialitate sunt identificate mai multe etape ale procesului

migrației de la luarea deciziei de a emigra la pregătirea pentru plecare, călătoria și traversarea frontierelor, instalarea în societatea-gazdă, precum și reîntoarcerea migranților în țara lor de origine. Reîntoarcerea și reintegrarea sunt considerate a fi ultima etapă în procesul migrației circulare. Procesul de revenire din migrație este important pentru că implică un posibil transfer al capitalului financiar acumulat (economii acumulate peste hotare), al capitalului uman (experiență, aptitudini, cunoștințe, idei și practici antreprenoriale etc.) și al capitalului social (contacte, relații, rețele).

În opinia autorului Francesco Cerase, există patru tipologii diferite care determină reîntoarcerea migranților:

- „reîntoarcerea în scop de pensionare” include migranți de vârstă prepensionară (51 de ani și peste pentru femei și 54 de ani și peste pentru bărbați), care decid să revină acasă și să se retragă din câmpul muncii;

- „reîntoarcerea pentru inovare” se referă la persoanele care par a avea succes în realizarea potențialului lor de antreprenori în sectorul nonagricol și utilizează abilitățile dobândite și/sau economiile acumulate în străinătate;

- „reîntoarcerea din conservatorism” include migranții care au revenit în patrie din cauza expirării contractului/permisului de muncă, care au fost angajați în agricultura de subzistență, au fost inactivi din cauza studiilor sau activității desfășurate în gospodărie la momentul realizării studiului;

- „reîntoarcerea din eșec” se referă la migranții reîntorși din motive principale involuntare (motive familiale, probleme de sănătate, deportare sau expirarea contractului/permisului de muncă, urmate de tentative nereușite de a le extinde) sau la cei cu experiențe negative de migrație (condiții precare de muncă și salarii mici) [3, p. 258].

Există diverse exemple de bune practici europene, grație importanței pe care fenomenul emigrării îl ocupă în agenda politică

a guvernanților, dar și pentru multiplele dimensiuni ale migrației și dinamica caracteristică fiecărei țări.

Exemplul Poloniei a declanșat o serie de măsuri, direcționate în mai multe domenii. Unul dintre ele este Programul național „Întoarcerea acasă”, ce se bazează, în principiu, pe scutirea de taxe și pe strategiile investiționale pentru polonezii care doreau să se întoarcă în Polonia.

În primul rând, programul susține antreprenoriatul, astfel încât politicile sunt menite să încurajeze dezvoltarea antreprenoriatului. Această metodă are drept rezultat scontat reducerea emigrației, prevede forme particulare de susținere a oamenilor care încep o afacere/activitate economică pentru prima dată. Aceste măsuri includ scutirea de impozitul pe venit și contribuțiile la fondul de pensii pe o perioadă de 3 ani și acordarea unui credit preferențial pe un termen de 5 ani.

În al doilea rând, programul încurajează încadrarea în muncă și include forme individuale pentru a susține persoanele angajate în câmpul muncii pentru prima dată, cum sunt scutirea de contribuțiile de anuitate drept o încercare de a reține în țară emigranții potențiali.

În al treilea rând, susținerea celor care planifică să facă investiții în Polonia este realizată în formă de transferuri pentru investiții, scutind aceste investiții de impozite pe un termen de 3 ani. Implementarea unui pachet special de soluții pentru a facilita stabilirea companiilor, ce permite depășirea tuturor formalităților în perioada când persoanele indicate se află peste hotare.

În al patrulea rând, propunerea de a crea un fond special de capital mixt/comun (prin intermediul Guvernului și al organelor locale) ce ar putea acorda credite preferențiale acelor persoane, care doresc să facă investiții în Polonia, folosind, în special, banii câștigați peste hotare [13, p. 55].

De asemenea, Guvernul a elaborat 2 campanii naționale centrate pentru tinere-

tul polonez, încurajând mândria națională și începutul carierei profesionale în țară [8].

Campania „Lansarea unei cariere profesionale în Polonia” este o campanie informațională intitulată „Începe o carieră”, care a fost lansată în anul 2007 cu scopul de a prezenta Polonia drept o țară potrivită pentru a dezvolta o carieră profesională. Campania a fost organizată de Asociația Poloneză Managementul Resurselor Umane.

Scopul campaniei este de a începe o discuție: ce se poate face pentru a încuraja studenții tineri talentați și bine instruiți să-și facă o carieră profesională în Polonia. Campanie, care, la fel, a răspândit istorii de succes ale persoanelor care s-au întors, a inclus dezbateri în instituțiile de învățământ superior cu participarea managerilor resurse umane, studenților, experților în domeniul dezvoltării carierei și reprezentanților mass-media.

Cea de-a doua campanie este intitulată „Patriotismul zilei de mâine”. Guvernul polonez a lansat programul „Patriotismul zilei de mâine”, ce promovează atitudini contemporane patriotice și civice, și, prin urmare, ar putea să-i convingă pe oamenii tineri să rămână în țară.

Până la accesarea în UE, în România, ca și în Ungaria și Letonia, nu există o abordare sistemică de asistență în repatriere, în schimb se desfășura o inițiativă interesantă „Sprijin pentru antreprenoriatul migrant”, finanțată de programul ONU prin intermediul Fondului Internațional pentru Dezvoltare Agricolă (IFAD). Programul era implementat de regiunea Veneto (Veneto Lavoro), în parteneriat cu Fundația pentru Dezvoltarea României, cu scopul de a asista emigranții români, aflați în Italia, care intenționau să se întoarcă în România pentru a-și utiliza economiile și a iniția o afacere la întoarcere. Pentru a atrage migranții români înapoi, în țară, și a-i informa cu privire la portabilitatea drepturilor de securitate socială la revenirea în România, în

Spania și Italia au fost organizate târguri ale locurilor de muncă [12, p. 42-58].

Un alt exemplu similar de stimulare a investițiilor colective prin programe oficiale ne servesc acțiunile Guvernului Mexicului, care a lansat primul inițiativă de atragere a remiterilor colective. Cel mai cunoscut program mexican este „3 pentru 1”, ce ține de încurajarea investițiilor în mici întreprinderi locale, infrastructură, programe comunitare.

În 1992, Guvernul statului mexican Zacatecas a inițiat un program care suplimenta banii donați de emigranți cu fonduri federale și guvernamentale. Programul s-a extins incluzând fonduri municipale. Astfel, pentru fiecare dolar donat, guvernul participa cu 3 dolari din fondurile guvernamentale. Sumele acumulate erau îndreptate într-un fond pentru dezvoltarea proiectelor locale. În 2002, prin aceste canale, au fost gestionate 16 mil. USD. Fondurile donate au crescut atât de mult încât Guvernul nu avea banii suplimentari pentru completarea acestora conform programului inițial. Datorită succesului acestui proiect, alte state mexicane au început implementarea propriilor programe „3 pentru 1” [10, p. 25].

Alt program, implementat în Mexic, este „Mi Comunidad”. Acest program a început prin a oferi posibilitatea de creare a întreprinderilor mixte, o jumătate din care o deținea investitorul, iar cealaltă jumătate - statul. Cu timpul, s-au creat condiții ca antreprenorii locali, aflați în căutare de resurse, le găseau la migranți. Astfel, emigranții puteau deveni acționari la întreprinderi locale printr-o metodă simplă și avantajoasă.

Un exemplu de politică guvernamentală în domeniul utilizării potențialului diasporii științifice este modelul chinez „Servește-ți Națiunea”. În cadrul acestuia, guvernul chinez și-a asumat angajamentul de a crea un website și un centru ce va oferi asistență cercetătorilor chinezi întorși definitiv sau temporar în patrie. Eforturile guvernului în

acest sens au început în cadrul proiectului „Aer de Primăvară”, lansat oficial în 1997. Acest proiect oferea suport financiar cetățenilor reîntorși pe perioade scurte în țara de origine. Programul suportă costul biletului de avion până în China, mizând pe faptul că cercetătorii ar putea utiliza propriile resurse financiare provenite din granturile de cercetare pentru retur.

În noiembrie 2000, Guvernul chinez a lansat un program care ar stimula întoarcerea cercetătorilor aflați peste hotare în timpul vacanței de vară oferindu-le un salariu ce depășea de 5 ori salariul pe care l-ar fi câștigat pe parcursul acestei perioade în țara-gazdă. În 2001, un document guvernamental important, ce întrunea eforturile mai multor ministere, semna cetățenilor aflați peste hotare datorită de a-și servi națiunea, chiar dacă acești cetățeni nu manifestă dorința de a reveni pentru totdeauna în țară [2].

Este de menționat că Republica Moldova a întreprins acțiuni importante în domeniul reîntoarcerii cetățenilor săi plecați peste hotare. Menționăm o parte a cadrului normativ care legitimează acțiunile în acest sens. Planul de Acțiuni privind susținerea reîntegrării cetățenilor reîntorși de peste hotare pentru anii 2017–2020 este o continuare a acțiunilor întreprinse în Planul de Acțiuni privind stimularea reîntoarcerii lucrătorilor migranți moldoveni de peste hotare (2008) și include acțiuni detaliate care urmăresc dezvoltarea cadrului legislativ, instituțional, informativ pentru facilitarea integrării celor reîntorși [6].

Țările cu o diasporă numeroasă care înregistrează o emigrare a specialiștilor calificați, afectându-le sectoare importante ale economiilor, și conștientizează că o parte semnificativă a populației lor trăiește din remitențele recepționate pot percepe ca relevantă considerarea migrației ca subiect de planificare a dezvoltării.

În context, menționăm că în Republi-

ca Moldova cooperarea cu diaspora este prevăzută în următoarele documente: Planul de Acțiuni pentru susținerea diasporei moldovenești pentru anii 2006–2009, Planul Național de Acțiuni pentru anul 2008 cu privire la protecția cetățenilor Republicii Moldova peste hotare, Planul de Acțiuni pentru susținerea culturală și socială a diasporei moldovenești pentru anii 2012–2014.

În 2016 a fost adoptată Strategia națională „Diaspora–2025” și Planul de acțiuni pentru anii 2016–2018 privind implementarea acesteia. Obiectivul general al Strategiei este de a dezvolta un cadru sustenabil și comprehensiv de colaborare între instituțiile statului și diasporă, bazat pe încredere și inițiative comune, care vizează facilitarea opțiunilor de reîntoarcere productivă a diasporei.

Multitudinea aspectelor privind mecanismele și procedurile ce țin de intrare, ședere și ieșire a străinilor din țară, asigurarea drepturilor migranților aflați peste hotare, de acordare a azilului etc. sunt reglementate prin acte legislative conexe. În contextul largit al intereselor Republicii Moldova privind garantarea drepturilor cetățenilor săi în străinătate și crearea mecanismelor necesare pentru participarea mai activă a statului la procesele migrației legale au fost semnate un șir de acorduri bilaterale în domenii ce țin de migrația forței de muncă, protecția socială a lucrătorilor migranți, acordurile de readmisie etc. cu țări în care prezența migranților moldoveni este semnificativă.

Schimbările legislative au condiționat mai multe reforme instituționale, potrivit cărora în perioade diferite (1990–2002, 2002–2006, 2007–2011) atribuțiile funcționale în managementul migrației și azilului au fost schimbate și partajate în mod diferit. În prezent, autoritățile publice relevante responsabile de managementul migrației și azilului sunt:

Biroul pentru Relații cu Diaspora (BRD), creat în octombrie 2012, căruia îi revine mi-

siunea de asigurare a unui cadru de politici coerent și comprehensiv pentru mobilizarea diasporei moldovenești care include cetățenii Republicii Moldova stabiliți temporar sau permanent peste hotarele țării, persoanele originare din Republica Moldova și descendenții lor, precum și comunitățile formate de aceștia, în scopul participării active a tuturor cetățenilor țării la dezvoltarea culturală, socială și economică a țării de origine și se ocupă de elaborarea și coordonarea de politici publice pentru și cu participarea diasporei. Obiectivele strategice ale BRD pot fi divizate în două direcții: pe de o parte, asigură coordonarea politicilor și programelor pentru diaspora la nivel de Guvern și ministere și, pe de altă parte, dezvoltă un dialog continuu cu diaspora moldovenească [11].

Diferite aspecte privind migrația revin spre gestionare Ministerului Economiei (politici de utilizare a remitențelor), Biroului Relații Interetnice (politici vizând diaspora din țară și de peste hotare), Ministerului Educației, Culturii și Cercetării etc. Asigurarea unui management eficient al proceselor migraționale este posibilă doar prin abordarea complexă a politicilor în domeniu și prin implicarea ministerelor de profil și ale autorităților la diferite niveluri de guvernare.

Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (subordonată Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale) are următoarele atribuții în domeniul migrației forței de muncă:

- participarea la elaborarea politicii ce ține de migrația externă a forței de muncă;
- participarea la elaborarea mecanismelor de plasare în câmpul muncii peste hotare a cetățenilor Republicii Moldova;
- încheierea contractelor bilaterale ce țin de plasarea în câmpul muncii a cetățenilor Republicii Moldova peste hotare și medierea angajării acestora;
- înregistrarea, în modul stabilit, a contractelor individuale de muncă ale cetă-

țenilor Republicii Moldova angajați peste hotare;

- realizarea și implementarea instrumentelor juridice bilaterale și multilaterale de cooperare în domeniul migrației forței de muncă cu instituțiile internaționale;

- implementarea, în colaborare cu alte instituții statale, internaționale și organizații neguvernamentale, a proiectelor de facilitare a repatrierii benevole a cetățenilor Republicii Moldova de peste hotare și reintegrarea lor pe piața muncii [1].

În această ordine de idei, în perioada 18-19 iunie 2018, s-a desfășurat seminarul de instruire cu tema „Mecanismul interinstituțional de referire pentru integrarea migranților reîntorși de peste hotare (MIR)”. Activitatea a fost organizată în vederea consolidării capacităților și îmbunătățirii cunoștințelor cu scopul adaptării și aplicării bunelor practici în domeniul migrației de revenire, identificării nevoilor migranților și a soluțiilor pentru provocările apărute în lucrul cu cetățenii reveniți.

Sesiunile de instruire a specialiștilor Agenției naționale și structurilor teritoriale pentru ocuparea forței de muncă cuprind o serie de subiecte privind Planul de acțiuni pentru anii 2017-2020 privind (re)integrarea cetățenilor Republicii Moldova reîntorși de peste hotare; Mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul diasporei, migrației, dezvoltării; Prezentarea datelor privind evidența, monitorizarea și asistarea migranților reîntorși de peste hotare care au apelat la AOFM; Procesul de asistare a migranților reîntorși; Analiza SWOT a procesului de asistare a migranților reîntorși; Colaborarea multidisciplinară și intersectorială în integrarea migranților: provocări și soluții; Necesități de ghidare în implementarea MIR; Simularea primei ședințe cu alte instituții la nivel local; Funcționalitățile sistemului informațional destinate automatizării procedurilor de evidență a migranților reveniți [5].

Studiile în domeniul migrării relevă că în total 59% dintre emigranți s-au pronunțat pentru intenția de revenire în RM. Migranții moldoveni cu reședința în țările UE doresc să se întoarcă după o perioadă medie de 6 ani, pe când migranții din CSI doresc să se întoarcă după 4 ani [14, p. 7].

În vederea stimulării reîntoarcerii migranților moldoveni din statele-membre ale UE și de valorificare a potențialului lor, în Republica Moldova au fost implementat cu succes un șir de activități relevante pentru reintegrarea și reîntoarcerea migranților moldoveni, cum ar fi: proiectul pilot „PARE 1 + 1”, Programul Național de Abilitare Economică a Tinerilor (PNAET) care prevede oferirea de instruire în domeniul dezvoltării abilităților antreprenoriale, precum și asistența financiară pentru inițierea afacerilor. De asemenea, au fost implementate activități care-și propun să îmbunătățească sistemul de recunoaștere a abilităților și calificărilor (de exemplu, Concepția sistemului de validare a învățării nonformale și informale), precum și să fortifice piața locală a forței de muncă, inclusiv în contextul Parteneriatului de Mobilitate UE – RM.

În ceea ce privește obiectivul de maximalizare a impactului de dezvoltare a migrației și mobilității, considerăm că a fost realizat un oarecare progres prin intermediul canalizării remitențelor în investiții. Programul de stat de susținere a dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2009 - 2011, aprobat în luna februarie 2009, ar putea fi menționat în acest sens. După cum Strategia anterioară a fost în vigoare până în anul 2011, Guvernul a elaborat Strategia de susținere a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012 - 2020 și Planul de acțiuni de realizare a acesteia pentru anii 2016 - 2020. Aceasta se desfășoară în contextul de trecere de la modelul de dezvoltare economică bazat pe consum la o nouă paradigmă, orientată spre export, investiții și inovații.

În ultimii ani, în special după accentuarea crizei economice din Europa, atât instituțiile guvernamentale, cât și cele internaționale, dar și societatea civilă au în vizor situația migranților și posibila reîntoarcere a acestora. În ultimul timp, acest subiect a căpătat rezonanță datorită semnalelor parvenite din partea Federației Ruse și anume înăsprirea condițiilor de ședere și angajare a migranților și expulzarea persoanelor care au încălcat regimul de ședere în Federația Rusă. Autoritățile din Republica Moldova își propun să acorde, cu suportul organismelor internaționale, asistența necesară cetățenilor Republicii Moldova care intenționează să revină sau deja s-au reîntors în țară. În acest sens au fost implementate și continuă să se deruleze mai multe proiecte și acțiuni.

În context, este oportun de a menționa Programul de furnizare a asistenței migranților reîntorși, alături de alte categorii de persoane vulnerabile pe piața muncii. Programul și-a propus să creeze în Republica Moldova patru Centre de Dezvoltare a Carierei SYSLAB, care sunt parte a proiectului „Antreprenoriat inovativ pentru angajare durabilă”, implementat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare în Republica Moldova (PNUD), în parteneriat cu Ministerul Economiei, cu susținerea financiară a Ministerului Afacerilor Externe al Norvegiei, care anunță selectarea participanților pentru formare și asistență în obținerea locurilor de muncă, în cadrul cărora vor fi instruiți și asistați șomerii calificați și absolvenții instituțiilor de învățământ pentru a-i ajuta să obțină un loc decent de muncă pe piața locală. În funcție de dificultățile cu care se confruntau migranții reîntorși, OIM le-a oferit sprijin multisectorial prin referirea acestora la instituții specializate. Conceptul de bază al programului constă în abordarea individuală a fiecărui migrant, în funcție de necesitățile acestuia și oferirea suportului

direcționat. Totuși acest serviciu trebuie să fie ajustat și extins la nivel național.

O atenție deosebită se acordă înființării rețelelor interinstituționale pentru reintegrarea migranților reveniți în patrie și creării birourilor de reintegrare în cadrul agențiilor teritoriale ale ANOFM, dar și elaborării cadrului normativ pentru recunoașterea competențelor obținute în mod nonformal și informal.

Un alt exemplu este Programul de Reîntoarcere și Reintegrare Voluntară Asistată, implementat de Organizația Internațională pentru Migrație începând cu anul 2006. Programul este un sprijin acordat migranților moldoveni care aleg să se întoarcă acasă, pentru a le facilita reintegrarea. Asistența se acordă după un plan de reintegrare și a unui contract de asistență semnat între migrant și OIM. În baza contractului semnat, migrantul poate beneficia de un șir de servicii: consiliere în țara de destinație înainte de plecare, perfectarea documentelor de călătorie, grant nerambursabil pentru deschiderea propriei afaceri, inclusiv instruire în dezvoltarea afacerii, instruire în cadrul universității, colegiului, școlii profesionale sau cursurilor vocaționale, consultanță/monitorizare pe parcursul implementării asistenței de reintegrare etc. În ultimii șase ani, peste 800 de persoane au fost asistate la întoarcere voluntară prin intermediul Programului AVRR în Moldova.

Cetățenii Republicii Moldova, care au lucrat în Franța și vor reveni acasă, vor deveni beneficiari ai Programului Oficiului Francez pentru Imigrare și Integrare (OFII). Guvernul a aprobat în cadrul ședinței din 21 noiembrie 2017 Acordul-cadru de parteneriat dintre Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale și OFII pentru punerea în aplicare a Programului OFII de ajutor pentru reintegrare în Republica Moldova. OFII are experiența aplicării unor asemenea programe și cu alte țări.

Acordul prevede susținerea la reintegra-

re a cetățenilor Republicii Moldova reîntorși din Franța prin:

- ajutor pentru reintegrarea socială, care include suportul oferit beneficiarilor și familiilor acestora pentru o perioadă de maximum 6 luni și finanțarea primelor cheltuieli în scopul reintegrării familiei etc.;

- ajutor pentru reintegrarea în câmpul muncii, care prevede asigurarea unei părți din salariul brut, în afara contribuțiilor angajatorului, care va fi determinată împreună cu angajatorul candidatului recrutat, în proporție de maximum 50%, pe parcursul primului an din contractul de muncă; suportul personalizat al salariatului realizat de către prestatorul OFII, pentru a-l ajuta pe acesta să înțeleagă mai bine domeniul de muncă etc.;

- ajutor de reintegrare prin inițierea unei afaceri, care include suport pentru realizarea unui studiu de fezabilitate a proiectului de inițiere a unei afaceri; finanțarea formării tehnice sau de calificare, conform necesităților beneficiarului; o alocație financiară pentru demararea și punerea în aplicare a proiectului etc. [4]

În pofda faptului că sunt întreprinse unele acțiuni de furnizare a asistenței de angajare în câmpul muncii, potrivit datelor studiului „Reîntoarcerea lucrătorilor migranți și dezvoltarea socioeconomică a Republicii Moldova”, s-a constatat că migranții reîntorși se confruntă cu multe dificultăți privind reîncadrarea pe piața muncii, iar astfel de factori ca salariile mici, vârsta, lipsa locurilor de muncă în zonele rurale, nepotismul etc. constituie principalele bariere de angajare.

Politicile și programele orientate spre diasporă în vederea dezvoltării țării de origine s-au extins în ultimii zece ani. Guvernul Moldovei încearcă să introducă o varietate de instrumente și măsuri politice, pentru a încuraja migranții în mod permanent sau temporar stabiliți peste hotare, să contribuie la dezvoltarea țării lor de baștină. De

exemplu, în perioada septembrie 2010 - decembrie 2011, a fost realizat Proiectul „Susținerea implementării componentei migrație și dezvoltare a Parteneriatului pentru Mobilitate Uniunea Europeană - Moldova”. Organizația Internațională pentru Migrație, misiunea în Republica Moldova (OIM), în parteneriat cu Academia de Științe a Moldovei (AȘM), urma să susțină în bază de concurs 30 de cercetători - membri ai Diasporei științifice din Moldova (DȘM), care ar dori să revină în Moldova pentru o vizită de scurtă durată de 7-11 zile cu scopul de a realiza activități de cercetare la una dintre universitățile academice sau instituțiile de cercetare - dezvoltare din Moldova. Obiectivul proiectului consta în extinderea capacității Moldovei de sporire a impactului migrației circulare asupra dezvoltării sectorului cercetare-dezvoltare, prin revenirea temporară a reprezentanților Diasporei Științifice.

Lansat în octombrie 2010, Mecanismul de Granturi Mici pentru Diasporă a trezit interesul a mai mult de 35 de Asociații Diasporale din diferite țări, cum ar fi: Republica Cehă, Canada, Belgia, Franța, Germania, Grecia, Italia, Marea Britanie, Moldova, Federația Rusă, SUA, Ucraina și Suedia. Dintr-un număr total de 35 de solicitări, 10 cele mai reușite proiecte au fost selecționate de Comisia de Selectare, compusă din reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova, Biroului Relații Interetnice și OIM.

Dacă e să apreciem acțiunile întreprinse de autoritățile Republicii Moldova la capitolul consolidarea legăturilor cu reprezentanții diasporei, constatăm unele succese, însă ele urmează a fi completate și cu alte acțiuni.

Un proiect cu impact major este proiectul lansat de PNUD „Integrarea Migrației în Dezvoltarea Locală” (MiDL), care presupune abilitarea și mobilizarea migranților pentru o dezvoltare locală durabilă. Acest

proiect este parte componentă a unei intervenții multianuale a Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) în domeniul migrației și dezvoltării (M&D) și este implementat în cadrul unui parteneriat cu alte două proiecte de către Misiunea în Moldova a Organizației Internaționale pentru Migrație și Agenția Internațională pentru Informație din Țara de Origine (IAS-CI/NEXUS). Proiectul „Migrație și dezvoltare locală” are ca obiectiv principal asistarea comunităților afectate de migrație în vederea îmbunătățirii serviciilor locale (aprovizionarea cu apă și sanitație, servicii sociale, educație și sănătate), precum și a accesului la oportunități generatoare de venituri (reîncadrarea în câmpul muncii, susținerea dezvoltării afacerilor), este implementat în perioada 2015 – 2018 în parteneriat cu Guvernul Republicii Moldova, autoritățile publice locale, organizațiile nonguvernamentale locale, sectorul privat, populația, inclusiv migranții originari din comunitățile-țintă. În total, 40 de sate și orașe de pe întreg teritoriul Republicii Moldova sunt parte a proiectului (25 în etapa I și 15 în etapa II) [9].

Intențiile și comportamentul de revenire sunt factori determinanți în explicarea și prognozarea tendințelor de economisire, remitere și investire. Ele influențează nivelul de dezvoltare pe care îl poate oferi migrația pentru țara de origine. În aceste condiții, statele cu un înalt nivel de emigrare sprijină frecvent programele de stimulare a revenirii voluntare a migranților. Este evident faptul că simpla invitație a migranților de a reveni în patrie nu se soldează cu succes, în cazul în care nu este complementată de oferirea unui pachet solid de stimulente, cum ar fi oportunități pe piața muncii, posibilități de investiție a economiilor acumulate, acces la studii și servicii de sănătate calitative etc.

La 20 mai 2014, a fost adoptat un nou Plan de Acțiuni privind susținerea reinte-

grării cetățenilor reîntorși de peste hotare pentru anii 2014–2016 în locul celui anterior (Planul de acțiuni pentru stimularea reîntoarcerii migranților moldoveni de peste hotare, Hotărârea Guvernului nr. 1133 din 09.10.2008). Planul de Acțiuni include nouă obiective și acțiuni detaliate, care urmăresc dezvoltarea cadrului legislativ, instituțional, informativ pentru facilitarea integrării celor reîntorși; facilitarea integrării pe piața muncii; dezvoltarea abilităților antreprenoriale ale migranților; susținerea reintegrării migranților reîntorși în sistemul învățământ, în sistemul asistenței medicale etc.

La 23 august 2017, Guvernul a aprobat Planul de acțiuni pentru anii 2017-2020 privind reintegrarea cetățenilor Republicii Moldova reveniți de peste hotare. Documentul are drept scop dezvoltarea programelor și serviciilor destinate moldovenilor reîntorși de peste hotare, prin oferirea suportului necesar la reintegrare. Printre acțiunile preconizate în acest sens se numără: diversificarea măsurilor și îmbunătățirea serviciilor de (re)integrare școlară, a programelor pentru tineri și vârstnici, precum și a măsurilor de ocupare a forței de muncă.

Alte acțiuni vizează mediatizarea posibilităților de accesare a fondurilor financiare destinate cetățenilor noștri care s-au reîntors de peste hotare, implementarea și diversificarea programelor de atragere a remitențelor în dezvoltarea economiei naționale.

De asemenea, a fost instituit Comitetul interministerial în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării și a fost aprobat mecanismul de coordonare și implementare a politicii de stat în domeniu de către autoritățile publice centrale și locale. Astfel, instituțiile responsabile vor aplica abordarea integrată a domeniului diasporei, migrației și dezvoltării în programele de activitate și vor evalua impactul migrațional. Scopul documentelor aprobate este de a asigura implementarea eficientă a politicii în do-

meniu, de a contribui la sporirea efectelor pozitive și la reducerea efectelor negative ale migrației [7].

Odată cu revenirea acasă, în cele mai multe cazuri, migranții se confruntă cu probleme de reintegrare. Realitatea arată că migranții nu sunt întotdeauna suficient de informați cu privire la transformările rapide pe care poate să le cunoască societatea lor de origine, chiar și în contextul comunicării intense cu alți membri ai familiei sau comunității de origine. Or, migrantul reîntors în țară după 5-10 sau 20 de ani de ședere într-o altă țară nu mai este aceeași persoană care a părăsit țara la data respectivă, așteptările sale, precum și cele ale societății față de el pot fi complet diferite.

Deși se întreprind acțiuni în domeniul reintegrării moldovenilor reveniți de peste hotare, semnalăm că acestea trebuie consolidate și focusate atât pe reintegrarea persoanelor în câmpul muncii, oferirea posibilităților de a realiza investiții și a-și deschide afaceri, cât și prin acțiuni în ceea ce privește reintegrarea copiilor reveniți cu familiile de peste hotare în mediul școlar și cultural al Republicii Moldova.

În concluzie, constatăm că Republica Moldova a lansat diverse programe și stimulente de revenire a migranților, menite să-i atragă înapoi, în țară. Cu toate acestea, este necesar ca asemenea inițiative să fie complementate de o creștere economică vibrantă, reprezentând mai curând un răspuns la dezvoltarea economică decât o soluție pentru aceasta. Un rol important revine și aspectului politic, problemele generate de criza politică periclitează democratizarea țării. Motivația pentru reîntoarcere, nivelul de pregătire, modelele de mobilizare a resurselor prin intermediul rețelelor transfrontaliere, ritmul de reintegrare pe piața muncii, precum și condițiile de pre- și postreturnare constituie factori-cheie interdependenți, care corelează migrația de reîntoarcere cu dezvoltarea.

BIBLIOGRAFIE

1. Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă. În: <http://www.anofm.md/page/migratia-forței-de-munca> (accesat la 25.06.2018).
2. Biao X. Promoting Knowledge Exchange through Diaspora Networks (The Case of People's Republic of China). În: ESRC Centre on Migration, Policy and Society (COMPAS), University of Oxford, A report written for the Asian Development Bank, March, 2005.
3. Cassarino Jean-Pierre. Theorising Return Migration: The Conceptual Approach to Return Migrants Revisited. În: International Journal on Multicultural Societies, 6, nr. 2 (2004), UNESCO, Paris, p. 253-279.
4. Cetățenii Republicii Moldova care au locuit și au muncit în Franța vor primi suport de reintegrare la întoarcerea în țară. În: <https://brd.gov.md/ro/content/cetatenii-republicii-moldova-care-au-locuit-si-au-muncit-franta-vor-primi-suport-de> (accesat la 20.06.2018).
5. Colaboratorii ANOFM și AOFM sunt instruiți privind Mecanismul interinstituțional de referire pentru integrarea migranților reîntorși de peste hotare. În: <http://www.anofm.md/news/2018/06/19> (accesat la 25.06.2018).
6. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 724 din 08.09.2017 privind Planul de Acțiuni pentru anii 2017-2020 privind (re)integrarea cetățenilor Republicii Moldova reîntorși de peste hotare. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 335-339 din 15.09.2017.
7. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 725 din 08.09.2017 cu privire la Mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 335-339 din 15.09.2017.
8. Kaczmarczyk P. Return migration to Poland. Centre of Migration Research University of Warsaw. 17 decembrie 2012, Riga.
9. Migrație și dezvoltare locală. În: http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/projects/MIDL_Project.html (accesat la 15.06.2018).
10. Orozco M., Welle K. Hometown Associations and Development: a Look at Ownership, Sustainability, Correspondence, and Replicability. Inter - American Dialogue, 2005. În: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.599.8631&rep=rep1&type=pdf> (accesat la 10.06.2018).
11. Regulamentul privind organizarea și funcționarea Biroului pentru relații cu diaspora din cadrul Cancelariei de Stat. În: http://brd.gov.md/sites/default/files/regulamnet_brd.pdf (accesat la 10.06.2018).
12. Svetlicinai R. Experiența internațională și practicile implementate în Republica Moldova privind strategiile de reîntoarcere și reintegrare a migranților de muncă. În: Moldoscopia nr. 2 (57), USM, Chișinău, pag. 42-58.
13. Waleski M., Sandu M. et al. Efectele migrației și remitențelor în zonele rurale ale Moldovei și Studiul de caz privind gestionarea migrației în Polonia, Centrul de Investigații Sociale și Economice, 2008.
14. Zwaager de N., Șințov R. Inovație în migrația circulară Nexus. Chișinău, 2014.

Prezentat: 27 iunie 2018.

E-mail: rusu_rodika@mail.ru